

Un incident sângeros în Timișoara anului 1902

De Getta Neumann

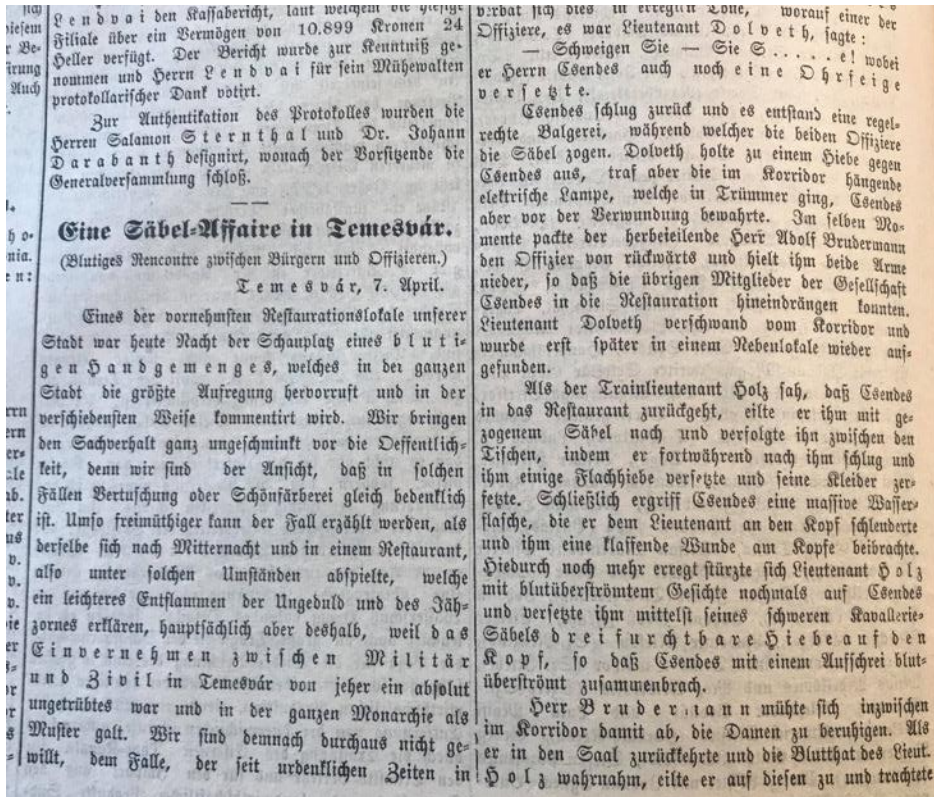
În anul 1902, Timișoara era unul din orașele cele mai importante din Regatul Ungariei, care făcea parte din Monarhia Austro-Ungară, instituită în 1867. În același an, pe 25 noiembrie, s-a legiferat propunerea prim-ministrului Gyula Andrásy de a acorda locuitorilor israeliți drepturi egale. În anul următor, parlamentul maghiar a votat Legea naționalităților, prin care toți cetățenii Ungariei formau o singură națiune, cea maghiară, cu egalitate în drepturi pentru fiecare, indiferent de etnie și religie. Cetățeni cu drepturi egale, evreii s-au avântat în toate domeniile – economic, comercial și cultural –, au întemeiat întreprinderi și au excelat în profesiile liberale.

Ilustrată de epocă de la Lucian Muntean

Monarhia Duală se mândrea că în conglomeratul de etnii conlocuitoare domneau înțelegerea și armonia, așa că incidentul despre care ziarul *Temesvarer Zeitung* a fost nevoit să raporteze a fost cu atât mai jenant. Articolul a apărut marți, 8 aprilie 1902, pagina 2 și 3, sub titlul *Eine Säbel-Affäre in Temesvár* (*Blutiges Rencontre zwischen Bürgern und Offizieren*), în traducere: *O încăierare cu săbii (O confruntare sângeroasă zwischen civili și ofițeri)*. Duminică seara, o adunare de prieteni petrecea în restaurantul de la parterul Hotelului Koronaherceg (Kronprinz), cel mai select restaurant din oraș. În jurul mesei erau Josef Kossak, fotograf al Curții Imperiale și fotograf oficial al Camerei Cezaro-Crăiești, Jakab Csendes, proprietarul unei tipografii, cu soția, Arpád Leyritz, proprietarul unui atelier de lăcătușerie, cu soția, Adolf Brudermann cu soția, Svetozar (Szvetolik) Zsifkolics, contabil și Jozsef Pollák. La masa vecină erau doi ofițeri. Din senin, cei doi ofițeri au făcut observații jignitoare la adresa doamnelor, iar când Jakab Csendes

i-a pus la punct, unul l-a înjurat (i-a adresat o insultă cu caracter antisemit) și i-a tras o palmă. S-a iscat o încăierare violentă, în care ofițerul a tras sabia, l-a rănit grav pe Csendes la cap și i-a provocat tăieturi profunde pe corp. Ofițerul a abandonat de abia când Csendes și-a pierdut cunoștința și soția lui s-a aruncat asupra lui ca să-l protejeze cu trupul ei. A doua zi, Lipót Csendes, fratele lui Jakab, a mers în audiență la șeful garnizoanei care l-a primit cu amabilitate, s-a scuzat pentru comportamentul celor doi ofițeri și a promis că aceștia vor fi pedepsiți.

Știrea a apărut sub titlul *Vagdalkozó katonatisztek (Ofițeri bățăioși)* și în ziarul *Pesti Hirlap* ziua următoare, pe pagina 9, printre știri diverse. „Scandalul infam” este prezentat cu consternare și indignare, cu atât mai mult cu cât, scrie ziaristul, „relația armonioasă între militari și civili în Timișoara era văzută ca exemplară”.

Incidentul ne permite să înțelegem mai bine epoca de atunci. Numele prietenilor care stăteau de vorbă în acea seară trădează originea lor etnică peștrită - germani, maghiari, sârbi, români, evrei. Era firesc să fie apropiați pe baza comunității lor de interese și a afinităților afective. Era firesc ca Jakab Csendes să nu accepte umilința, ci să riposteze la insulte și să se apere – a aruncat și a nimerit cu o sticlă pe ofițerul dezlănțuit. Era firesc în acea vreme ca autoritățile și presa să reacționeze și să condamne. Era o societate sănătoasă, cu un sistem de eliminare a comportamentului violent și antisemit. Sâmburele antisemitismului era totuși prezent și, după cum știm, a încolțit în anumite condiții. Mai bine de un secol mai târziu, avertismentul este de actualitate.

Cu mulțumiri muzeologului Cristian-Oliviu Gaidos pentru articolele trimise.